Het leven in een complexe wereld

De mens en al zijn handelen binnen zijn directe omgeving is in feite een resultaat van een lange evolutie vanaf het ontstaan van het leven en de daaropvolgende strijd om te overleven. Voor al deze menselijke handelingen kan dus in feite een logische verklaring gegeven worden. Het decor waarin we dit levensspel uitvoeren, is ook lange tijd geleden al ontstaan als een soort boetseren van geologische landschappen.[1]

Wie kent zijn voorouders nog? Het waren zij die via het doorgeven van kennis via hun eigen ouders, ons cultuur, geloof, taalvaardigheid, economische en sociale vaardigheden hebben bijgebracht. Mochten we op een onbewoond eiland als kind zijn achtergelaten, zouden we deze bagage nooit gratis hebben meegekregen en hadden we alles zelf moeten ontdekken. We zouden hierbij dan beroep moeten doen op onze genetische bagage, die ook generatielang is doorgegeven en in ons DNA zit gebeiteld. Deze genetische bagage heeft ons lichaam met al zijn schoonheid maar ook met alle gebreken laten groeien tot wat het is. We blijven er ook door in leven door te eten en te drinken, door te ademen, door nieuwsgierig te zijn en iets te durven, door ons voort te planten, door ons te beschermen tegen de natuur en onze vijanden.

Bij de oerexplosie (Big Bang) 15 miljard jaar geleden zijn diverse kleine deeltjes ontstaan (neutronen, protonen, elektronen) en onzichtbare energiedeeltjes (fotonen).
Enerzijds botsen deze deeltjes met elkaar, en anderzijds kunnen ze bindingen met elkaar aangaan. Als ze botsen kan er energie worden uitgewisseld, als ze in elkaars buurt komen is er de neiging om die toestand aan te nemen die het stabielst is. Deze fenomenen hebben zich in het begin der tijden voorgedaan, en doen zich eigenlijk nu nog altijd voor. Men kan zich dit misschien het best voorstellen als een continu botsingsscenario. Deeltjes met veel energie botsen veel, bewegen veel en geven daarbij energie af aan andere deeltjes. Dit blijft voortduren tot alle deeltjes ongeveer dezelfde energie hebben, er is dan een evenwicht ontstaan, iets dat vrij stabiel is. Deeltjes die met elkaar in contact zijn, streven dus naar een lage-energietoestand. En dit gebeurt in de natuur continu. Zo zijn de eerste gassen ontstaan in de oertijd, zeg maar onze dampkring, zijn uit gasconcentraties sterren en planeten ontstaan, zijn de elementen ontstaan en mineralen. Ook het eerste leven op aarde is ontstaan vanuit een toevallig in contact komen tussen bepaalde organische deeltjes, waarbij een nieuwe evenwichtsstructuur is ontstaan. Van belang is nu telkens dat deze nieuw gevormde structuren op zich nog altijd kunnen botsen met andere evenwichtstructuren (bv meteoriet op aarde), en dus uit elkaar vallen, het proces kan dan opnieuw beginnen. Indien een structuur echter voldoende sterk is zal hij een botsing met een andere structuur kunnen overleven. En dit is nu juist wat in de natuur gebeurt : enerzijds vormen van evenwichtstructuren (elementen, gassen, het eerste leven,…), anderzijds blijft enkel dit bestaan dat voldoende sterk is om botsingen te doorstaan. Uit het eerste leven zijn zo telkens nieuwe evenwichtsstructuren ontstaan, en enkel deze die voldoende weerwerk konden bieden tov bedreigende krachten, bleven bestaan. Dit is niks anders dan wat we tegenwoordig evolutie noemen.

Te onthouden dus : deeltjes die met elkaar bindingen aangaan (=evenwicht), deze bindingen blijven bij nieuwe botsingen enkel bestaan indien ze voldoende sterk zijn.
Ons huidig menszijn is niks anders dan het resultaat van heel veel bostingen uit het verleden. Belangrijk hierbij is dat de kennis, de wetenschap, die hierbij ontstaan is, via onze genen is doorgegeven vanaf de eerste levensvormen. We weten dus in feite onbewust hoe we moeten evolueren.

[1] Zie www.stap-brug.be over veranderingen in verschillende periodes.

Aangenomen wordt dat zowat 3,5 miljard jaar geleden de eerste levensvormen op aarde zijn ontstaan door bepaalde bindingen tussen deeltjes. Hieruit ontstonden o.a. een 4-tal eiwitten. Deze eiwitten zijn nog terug te vinden in het huidige leven, en we noemen ze gemakshalve A, G, T en C naar adenine, guanine, thymine en cytosine. Ze zijn op zich nog eens gegroepeerd in heel lange strengen, in een dubbele helixstructuur. Deze lange strengen noemen we DNA en ze zijn in elk van onze 10.000 miljard cellen gekopieerd vanuit de oorspronkelijke eicel en zaadcel waaruit we zijn ontstaan. We vinden dit terug in de kern van cellen (elk ongeveer 5 µm) als 23 paar chromosomen, dus in totaal 46 stuks. In totaal gaat het om hier om een paar 10.000 stukjes DNA die erfelijke informatie bevatten, we noemen dit genen. De overgrote rest van onze DNA heeft misschien vroeger een functie gehad. Van belang is dus dat in elke cel, dus zowel een spiercel als een hersencel, dezelfde DNA-streng zit ingebouwd. Het stukje DNA dat de werking van een spiercel bepaalt zal in een spiercel gekopieerd worden naar eiwitten die geproduceerd worden rond de celkern, iets analoogs gebeurt in een hersencel. Cellen sterven af, er komen er nieuwe bij en bij elke celdeling splitst de dubbele spiraal zich en komen er 2 DNA-strengen in de plaats. Een erwt heeft 7 paar chromosomen, een mens dus 23 paar. In feite zijn 22 paar identiek, het 23^{e} bestaat uit een X-Y of een X-X combinatie en bepaalt dus het verschil tussen een ontwikkeling tot man of vrouw. Een mens heeft dus 24 verschillende chromosomentypes die in de loop der tijden zijn opgebouwd met combinaties van de 4 genoemde eiwitten. Elke stap in de evolutie werd als het ware een stukje gen in onze DNA-streng. Door een bepaalde ontwikkeling moet al vroeg het vrouwelijk en mannelijk leven zijn ontstaan. Bij de bevruchting komt een zaadcel in contact met een eicel. Voorafgaand is in beide cellen het aantal chromosomen gehalveerd van 46 tot 23 zodat bij het embryo terug 46 chromosomen ontstaan. Het is juist door deze voortplantingsstap in onze evolutie dat bij elk nieuw individu kleine veranderingen in het DNA-profiel ontstaan : de DNA van vader in de zaadcel en de DNA van moeder in de eicel wordt een nieuw DNA-profiel met overeenkomsten met de profielen van ouders en voorouders maar ook met unieke eigen stukken. Een normaal verschil tussen 2 individu's bedraagt ongeveer 0.1%. Het is juist door telkens te evolueren in nieuwe levensvormen, stapje voor stapje, dat er evenwichtsvormen zijn ontstaan die konden overleven tegenover de wisselende krachten van de natuur.

Het DNA is ontdekt in 1953, het volledige menselijke genoom is ontrafeld in 2000 na een project van 10 jaar. Het bevat 3 miljard letters waarvan dus slechts een fractie overeenkomt met onze erfelijke informatie (de genen). Deze informatie kan bewaard worden op een CD-ROM, of op ongeveer 200 telefoonboeken, en toch past dit in een cel van enkele µm! Men kan DNA onderzoeken uit skeletten of haren en vergelijken met bv het DNA van huidige generaties. Zo heeft men kunnen aantonen dat het DNA van bevolkingsgroepen in het antieke Turkije niet veel verschilde van de moderne Turken, dat bij de Russische revolutie inderdaad de ganse tsarenfamilie is omgekomen en dat bij de Franse revolutie inderdaad het kind van de laatste Franse koning ook om het leven is gekomen. Het DNA van mensen verschilt ongeveer 2% met het DNA van chimpansees, hieruit kan men afleiden dat we een gemeenschappelijke voorouder hebben. Als elke stap in onze evolutie zich vertaald heeft in een stukje DNA, is het misschien interessant hoe de ontwikkeling van eicel via foetus (bepaalde reptielvorm?) tot mens verloopt.
Nog belangrijker is de impact voor de toekomst. De ontrafeling van het menselijk genoom is een van de grootste historische ontdekkingen door de mens. Het zal toelaten om foutieve genen die ziekten veroorzaken te detecteren en hiertegen geneesmiddelen te zoeken, het zal leiden tot een genetische identiteitskaart die kan opgevraagd worden bij het afsluiten van

een verzekeringscontract of bijgevoegd dient te worden bij een sollicitatie, het kan dienen om criminele feiten op te lossen, om ouders te screenen die aan een kind denken, om gentherapie toe te passen in het eerste stadium van een foetusgroei,…De lengte van een DNA-streng voorspelt de levensverwachting van een mens, menselijke organen zullen gekweekt worden in labo's, de kloontechnologie zal verder evolueren (bv het kopieren van een huidcel-DNA in een lege eicel). Het handelen van een mens wordt dus deels bepaald door de erfelijke informatie die ons DNA zit opgeslagen (zie verder), ook de opvoeding, het milieu, en dergelijke bepalen mee hoe de mens zich gedraagt.[2]

Mijn grootouders[3][4]

Het dagelijks leven

We eten en drinken, wat een continue energieopname is ter compensatie van het energieverbruik dagelijks. De energie-opname gebeurt door verbranding van voedsel, hiervoor is dus zuurstof nodig die we opnemen door te ademen. We slapen ook wat een belangrijke bezigheid is die nodig is om de energieopname door het lichaam mogelijk te maken, zeg maar de batterijen op te laden.
Zowat 100 jaar geleden leefden mijn grootouders –toen nog zelf kinderen- in een tijd waarin er voor vele mensen wel voldoende eten was, maar zeker met te weinig variëteit. Baby's kregen moedermelk. Snoepgoed was verkrijgbaar in winkels. De plattelandsbewoners aten brood, aardappelen, karnemelk, meelpap, groentensoep, heel soms spek, boter, varkensvlees. Er waren kleine winkels waar men brood, vlees en andere levenswaren kon kopen. Vaak leefde men voor een groot deel ook van wat de tuin opbracht en van zelfgebakken brood. Er bestonden nog geen middelen om voedingswaren lang te bewaren. Waterlopen waren nog zuiver om er vis in te vangen. Men haalde er ook water uit, of ging naar een centrale waterput of een gemeentepomp. Elk dorp was vaak rijkelijk voorzien van een groot aantal café's : anno 1900 was er ongeveer 1 herberg per 35 inwoners. Het is ook de periode van de plaag van het alcoholisme. Het is ook de tijd van de florerende brouwerijen. Er was nog geen waterleidings- en elektriciteitsnet.
Kinderen en ouders hebben aparte slaapkamers, houten bedden zijn waarschijnlijk voorzien van een strobodem, kussen en dekens. De werkende mens maakt vaak lange dagen met veel verplaatsingsuren. Anno 1900 werken de textielarbeiders tot 13 uren per dag, er is ook nog veel kinderarbeid. In de industrie wordt algemeen aangenomen dat 1/5 van de mensen meer dan 11 uur per dag werkt. Het is werken om in het levensonderhoud van het gezin te voorzien, veel reserve zal er niet geweest zijn.

Grote gezinnen

In de tijd van mijn grootouders kregen man en vrouw typisch meerdere kinderen, die geboren worden op jongere leeftijd van de vrouw (vanaf soms 20 jaar, vrouwen kregen soms nog kinderen op hun 45ste). De kinderen groeien op in gezinnen, vaak wonen grootouders in. In Beveren bestaat er al een ouderlingenopvang (hospitaal) sinds de 19e eeuw. Een meerderheid

[2] Zie www.stap-brug.be voor verdere informatie en bronnen.
[3] Zie www.stap-brug.be voor de genealogie Van Stappen en De Dobbelaer, ook Raymaekers (via mijn vrouw).
[4] Terugblik op een bijzonder jaar, www.stap-brug.be en Jeugdherinneringen uit Beveren (zelfde bron)

van de mensen blijft gehuwd, echtscheidingen zijn zeldzaam. Wezen worden opgevangen in weeshuizen. Er is een grote kindersterfte, soms overlijdt de moeder na de bevalling. In 1889 vormen kinderen de helft van de overlijdens, ongeveer een op de 3 kinderen sterft jong. De slechte hygiënische omstandigheden zullen hier vaak hun tol eisen. De meeste bevallingen gebeuren op natuurlijke wijze, soms gebruikt men keizersnede. De mens hecht nog altijd grote aandacht aan gezin en familie, er zijn regelmatige contacten met grootouders, broers en zussen, vooral bij de belangrijke gebeurtenissen in het familieleven : geboorte, volwassenwording, huwelijk. Er is een beperkte belangstelling voor de voorouders bij de meeste mensen. Soms is een paar 50 jaar gehuwd –anno 1900 uitzonderlijk- wat leidde tot echte dorpsvieringen, en nog minder voorkomend is een 100-jarige.
Seksuele betrekkingen hebben soms plaats voor het huwelijk. Seksuele voorlichting is nagenoeg onbestaande, de meeste mensen ontdekken zelf alles. De kerk zorgt voor een strenge controle op het liefdesleven dat enkel mag dienen voor de voortplanting. Afwijkende geaardheden worden doodgezwegen, alhoewel ze bestaan. Voorbehoedsmiddelen zoals spiraaltjes zijn al gekend. De mensen leven al bij al met veel taboes en in een vrij preutse maatschappij.

Kleine huizen

De meeste mensen buiten het dorpscentrum waar de burgerij woonde, hebben een woning die ze meestal huren (kleine arbeiderswoningen). Mijn overgrootouders te Vrasene woonden in een klein witgeschilderd huisje : de voorgevel toonde een deur en 2 vensters. Binnen was een keukentje met Leuvense stoof en een trap naar de zolder, rechts binnen was de slaapkamer van de meisjes. Achter de keuken sliepen de ouders, de jongens sliepen op de zolder. Een huis heeft toen veelal in de woonruimte een petroleumlamp voor de verlichting 's avonds. De verbrandingsrook van de kolenstoof gaat via een schoorsteen naar buiten.
De ouders van mijn grootmoeder langs vaders kant woonden in de Armstraat, de latere Piet Stautstraat. Het huis had een eerder smalle voorgevel met dus ook eerder smalle binnenvertrekken: een 'voorplaats' met een gang die tot vanachter liep. In de voorplaats begon ook de trap naar boven waar de slaapkamers voor de kinderen waren. Onderaan de trap bevond zich een aparte slaapkamer voor de ouders. Er was een kelder waar men allerlei voedingswaren bewaarde. Achteraan bevond zich een woonruimte en vermoedelijk is er later nog een achterbouw bijgekomen. Wanneer mijn grootmoeder in de jaren 20 huwde ging ze inwonen bij haar ouders.
De mensen dragen duurzame en sobere 'Victoriaanse' kleding : onderkleding, hemd of bloes, broek of rok, kousen, schoenen. De meeste zaken in een woning worden in kasten opgeborgen. Vermoedelijk en zeker in de huizen van de gewone man, zal er niet te veel aandacht besteed zijn aan hygiëne : dit bestond uit het soms borstelen van de vloer (als er al een was) en het wassen van de kleren in water.

Het vervoer

Anno 1900 verschijnen sporadisch de eerste automobiel en de fiets, de wegen zijn meestal gewone aarden wegen, enkel in de dorpen en de steden waren er gekasseide wegen. Einde 19de eeuw reden de eerste fietsen in Antwerpen, op het platteland zouden de rijkere boeren er een als eerste hebben, in de dorpen reden de notabelen met een fiets. Een fiets kostte toen ongeveer de helft van het jaarloon van een arbeider. Later, vanaf 1910, zouden meer arbeiders een fiets bezitten, o.a. om naar het werk in de stad te fietsen. De eerste auto's werden in Duitsland gebouwd vanaf 1885 (Daimler en Benz). In 1898 ontwikkelen Renault in Frankrijk en Ford in de VS auto's met een maximale snelheid van 30 km/uur. In België

rijden anno 1900 amper enkele tientallen auto's. Het eerste vliegtuig wordt in de Verenigde Staten gebouwd door de gebroeders Wright (1903). In 1910 zal er een eerste luchtverbinding zijn tussen Brussel en Parijs.
In Beveren is er sinds midden 19de eeuw al een station, de spoorwegen zijn beveiligd met slagbomen. De trein stopte te Sint-Niklaas, Beveren en het Vlaams Hoofd. Stoomtreinen brengen duizenden pendelaars naar de grote steden of naar hun werk. Deze pendelarbeid is een uniek fenomeen en zal meespelen in de volksontvoogding : de gewone mens is niet langer gebonden aan het leven onder de kerktoren, maar verkent nieuwe horizonten. In Brussel rijden al elektrische trams sinds 1893, tevoren waren dit paardentrams.

De dokters van toen

De mens probeert hygiënisch te leven : hij wast zich regelmatig, neemt 1 keer per week een grondig bad met warm water in een kom. Of dit ook in arbeidersgezinnen de gewoonte was is me niet bekend. Ditzelfde kan gezegd worden voor het onderhoud in de woning zelf en het wassen van de kleren. WC's stonden meestal buiten.

Doktersbezoek gebeurt in de meeste gezinnen enkel indien dit echt nodig is, en meestal is het dan ook te laat. Algemeen kan gesteld worden dat de levensomstandigheden, de hygiëne, de voedselkwaliteit en de medische begeleiding van de arbeidersgezinnen ondermaats is. Dit eist dan ook zijn tol. De gemiddelde leeftijd rond 1880 bedraagt voor mannen 51 jaar, voor vrouwen 53 jaar. In België wonen ongeveer 5,3 miljoen mensen (waarvan 2,5 miljoen Franstaligen, 2,8 miljoen Vlamingen). In 1913 zouden er al 7,6 miljoen Belgen zijn. Mijn grootouders leefden nog in een nagenoeg ongeschonden omgeving. Pas decennia later zal het probleem van de milieuvervuiling optreden.

Kranten en sport

De meeste mensen spreken meestal enkel hun moedertaal –al of niet onder dialectvorm. Niet alle mensen kunnen lezen en schrijven. In 1900 kan 80% van de kinderen boven 8 jaar lezen en schrijven, in 1866 was dit nog maar 60%. Op de 1000 dienstplichtigen zijn er in 1895 ongeveer 263 analfabeet. Er wordt in 1909 aangenomen dat 35% van de arbeiders niet kan lezen of schrijven.
De telefoon was ontdekt in 1876 (Bell), in 1891 waren er 7367 telefoonabonnees in België. In 1884 kon men voor het eerst rechtstreeks bellen tussen Antwerpen en Brussel. In het Waasland is er een eerste telefoonlijn in 1934 (Sint-Niklaas). Er wordt regelmatig een krant gelezen : ook de pendelende arbeider zal er mee in contact gekomen zijn (in 1891 ontstaat het dagblad Het Volk, toen ook de eerste uitgave Gazet Van Antwerpen, een krant kostte toen 1 centiem, in 1888 was Het Laatste Nieuws ontstaan, en in 1914 zullen Volksgazet en De Standaard verschijnen). De Gazette van Beveren bestaat sinds 1883. Regelmatig leest men een boek (openbare bibliotheek) en mensen maken regelmatig foto's. De Kodak wordt in de VS gelanceerd in 1888.
Vanaf 1900 verschijnen op de kermissen de eerste filmen. Rond 1914 zijn er in Antwerpen al een 40-tal filmzalen. Pas vanaf 1910 dringt dit fenomeen ook door op het platteland. De heersende klasse spreekt Frans, pas in 1898 wordt het Nederlands officieel aan het Frans gelijkgesteld!

Vooral wielrennen en voetbal zijn heel populair. Tour de France en de Olympische Spelen staan in de belangstelling. In 1895 wordt de Belgische voetbalbond opgericht, in 1903 wordt

een Belg derde in de Tour. Kinderen hebben soms speelgoed, er wordt veel in de natuur gespeeld. Af en toe speelt men nog gezelschapsspelen (schaken, kaarten).

Onderwijs

Kinderen gingen tot ongeveer 14 jaar (wet op leerplicht, 1911) naar school. Het onderwijs was nog niet gemengd, men ging 6 dagen per week naar school, het schooljaar liep van 15 september tot 1 augustus. Er waren diverse onderwijsnetten in Beveren: vrij onderwijs (Sint-Annaschool in Beveren sinds 1879, Broedersschool sinds 1880, Anna Piers sinds 1880), de gemeentelijke Centrumschool toen nog in de Kloosterstraat (hoofdonderwijzer Melis), er was ook een school op Tijskenshoek sinds 1897. Een Zondagsschool (naast Jeugdheem) wordt al in 1865 vermeld. Einde 19e eeuw was er de schoolstrijd, overal werden officiële scholen opgericht. In Beveren had dit tot effect dat de zusters OLV Presentatie in de Kloosterstraat een nieuw gebouw oprichtten (1882) na de gedwongen verhuis uit Hof ter Welle (enkel nog opvang wezen, er waren er een 25 tal anno 1900). Na de schooltijd zijn de meeste kinderen actief met een of andere karwei. De meeste kinderen krijgen nog een opvoeding in huiselijke kring zoals die meegegeven is door vroegere generaties. Het hoger onderwijs is nog in het Frans (pas in 1910 is er een wet die bepaalt dat minstens 2 vakken in het middelbaar onderwijs in het Nederlands moeten zijn!, pas in 1914 wordt de universiteit in Gent vervlaamst). Mensen zijn steeds op zoek naar nieuwe informatie en leergierig. Het maken van uitstappen is vermoedelijk ook hieraan te linken.
De eeuwwisseling wordt algemeen aangeduid als de Belle Epoque, de oude ambachtelijke tijd is voorbij en de mens maakt volop kennis met de nieuwe technieken : de auto, de fiets, de telefoon, de film, de eerste elektrische machines,...
Dit weerspiegelt zich ook in de kunst (Art Nouveau, Jugendstil, Victor Horta,...). Deze nieuwe culturele wereld begint ook de gewone man te beïnvloeden : de oude vertrouwde maar enge wereld wordt stilaan verlaten, en men durft meer in de nieuwe (technologische) tijd te bewegen. Men maakt ook kennis met nieuwe gedachtenwerelden.

Menselijk gedrag

In onze genetische bagage –evolutionair gevormd- die onze grootouders zelf geërfd hebben en doorgeven aan hun kinderen merken we nog een paar andere dingen op die als typisch menselijk worden ervaren:

-competitiedrang, arrogantie, egoïsme, moed, vechtlust, jaloers zijn, wat te maken heeft met het oeroude verdedigen van ons territorium en ons bezit. Ook kwaad worden heeft hier mee te maken.
-lachen, tevreden zijn, gelukkig zijn, fier zijn, zijn prikkels die ergens met ontspanning te maken hebben.
-wanneer we pijn voelen, of ons misselijk voelen, zijn dit signalen die aangeven dat we ziek worden en het tijd wordt om ons hiertegen te beschermen.
-wanneer de overmacht waartegen we ons moeten verdedigen (oorlog, dood, bliksem,…) te groot wordt is een ingebouwd verdedigingsmechanisme om ons klein te maken, we zijn bang.
-verdriet is een prikkel die ons aanzet om dingen en mensen los te laten
-ook het aanvoelen van goed en kwaad, ons moreel gedrag dus, zit in de genen en heeft te maken met een evolutionaire voorsprong. Handelingen die ons deze voorsprong gaven (bv. liefdadigheid of andere mensen beschermen zodat de groep sterk bleef) komen overeen met een gevoel van goed handelen. Handelingen die een groep schade berokkenden (bv. stelen, vermoorden) komen overeen met een gevoel van slecht handelen.

-onzekerheid, twijfel is een prikkel die ons aanzet om niet impulsief te handelen maar goed te overwegen of we wel iets moeten doen, het is dus een soort ingebouwde voorzichtigheid.

De politieke wereld

De wereld waarin mijn grootouders leefden was het België van rond de eeuwwisseling. Er was ver weg een koning en een eerste minister (de Smet de Nayer). De invloed van het socialisme begint ook op het platteland door te dringen. De Belgische Werkliedenpartij was opgericht in 1885. In 1894 komen de eerste socialistische volksvertegenwoordigers in de Kamer. Ze zullen mee de volksontvoogding rond de eeuwwisseling helpen begeleiden. Er zullen diverse wetten komen die de gewone man helpt beschermen : o.a. wet op meervoudig algemeen stemrecht (1893). Voordien hadden slechts enkelen stemrecht (bv. verkiezingen 1892 waar er slechts 100.000 cijnskiezers waren, in Sint-Niklaas kon in 1890 slechts 6.5 % van de bevolking stemmen). Door ook de gewone man stemrecht te geven, werd de macht van de liberale en katholieke partijen definitief doorbroken. Wie ouder dan 25 jaar was en man was , mocht gaan stemmen. Extra vermogenden, ambtenaren en huisvaders kregen een extra stem. Andere wetten die dankzij de socialisten tot stand komen : wet op 8u werkdag en 48 u werkweek (1921), wet op ouderdomspensioen (1900, op 65 jaar in 1920, in 1924 verplicht, dit was voor mijnwerkers al gebeurd in 1911 : een mijnwerker ontving dan ongeveer 1/3 van zijn jaarloon vanaf 60 jaar (mijnwerkers dienden verplicht een pensioenverzekering te nemen, 50% van het pensioen werd door de staat bijgepast), wet op zondagsrust in 1905, wet op kinderarbeid in 1889 (kinderen jonger dan 12 jaar mogen niet meer in fabriek werken, jongens tussen 12 en 16 jaar mogen niet meer dan 12 uur per dag werken, hetzelfde geldt voor meisjes tot 21 jaar), in 1900 komt er wet die vrouwen toelaat werk te zoeken zonder dat ze hiervoor toestemming van hun man hebben, 1903 : wet op vergoeding arbeidsongevallen : voortaan moest een arbeider niet meer verplicht worden eigen onschuld aan te tonen, bij een dodelijk ongeval ontving de familie 30.% van het loon van de overledene, in 1905 wordt de werkweek bij de Gentse textielarbeiders van 66 naar 64u30 gebracht.

De regering zorgt voor het dagelijks bestuur van een staat, dat de belastingen geïnd worden, dat er nog een beroepsleger blijft bestaan, dat er openbaar onderwijs en vervoer wordt ingericht, dat er een sociaal vangnet is ontstaan (pensioenen, mutualiteiten,…). Tot 1909 was er een leger op basis van een lotelingensysteem, er komt dan een wet op dienstplicht(1 zoon per gezin). In Beveren is er een Militair Depot in de Kruibekesteenweg. Wetten worden gemaakt en goedgekeurd in de Kamer van Volksvertegenwoordigers, de Senaat is een soort controle-orgaan. Om de wetten te doen respecteren en opvolgen zijn rechters actief die straffen opleggen. In Beveren was er anno 1900 een vrederechter. Regelmatig zijn er verkiezingen waarbij via stemplicht een aantal politici worden verkozen waaruit de volksvertegenwoordigers komen. Hieruit komen dan ook meestal de regeringsleden.

Lokaal was er politiebescherming, in Beveren was naast de kerk zelfs een gendarmerie (waar 6 gezinnen gehuisvest waren). Elk gezin betaalt diverse vormen van belasting. Rond 1900 verschijnen ook overal gildenhuizen, leen- en spaarkassen, ziekenkassen. Zo keerde de Onderlinge Bijstand anno 1900 1 frank/dag uit bij ziekte. Doordat door de mislukte graanoogst in de jaren 1870 goedkoop Amerikaans graan werd ingevoerd; verkeerde de landbouw nadien in problemen : de Boerenbond werd opgericht(1890), in 1892 ontstond de Raffeisenkas, de boerenspaarkas.

In 1914 ontstaat een conflict tussen Oostenrijk en Servië. Duitsland steunt Oostenrijk, terwijl Servië als bondgenoten Frankrijk, Rusland en Engeland krijgt. Op 4 augustus verklaart Duitsland de oorlog aan Frankrijk, op 7 augustus valt Luik. Op 12 augustus vechten 6000 Duitsers tegen 3000 Belgen in Halen, er vallen 180 Belgische doden, 100 Duitse doden. Eind augustus zou Brussel capituleren, in oktober volgden Antwerpen en Gent. De loopgravenoorlog aan de IJzer zou beginnen eind oktober. De Eerste Wereldoorlog zou in totaal aan 50.000 Belgen het leven kosten. In vele dorpen en steden sloeg de bevolking in 1914 op de vlucht. Aan de grens met Nederland was er een prikkeldraadafsluiting.

Het lokale bestuur in gemeenten en provincies is telkens het resultaat van gemeenteraads- en provincieraadsverkiezingen. In diverse dorpen -er waren nog geen fusiegemeenten- zijn er nog burgemeestersdynastieën : in Beveren is er burgemeester Prosper Van Raemdonck.. Het is de periode van vaak katholieke gemeentebesturen met een sterke beïnvloeding door de kerk. Onder de politici vindt men vaak advocaten, notarissen, grootgrondbezitters en fabrikanten. Toneel-, sport- en cultuurverenigingen zitten onder een politieke vleugel (katholieken ><liberalen).
Pas in 1919 zullen de socialisten ook in de gemeentebesturen komen (eerste coalities, ook op nationaal vlak). In Beveren woonden anno 1900 9.235 mensen.

De macht van de kerk

Wanneer een mens sterft heeft het natuurlijke evenwicht dat zich gans zijn leven kon manifesteren het begeven. Op dat moment verlaat ons energieveld het afgestorven lichaam om later eventueel terug aan te knopen bij een nieuw leven dat ontstaan is (reïncarnatie). Vele elementen die rond de dood hangen zijn door de godsdienst overgenomen (verrijzenis, hiernamaals,…) en uiteindelijk was het ook iets dat de mens niet begreep en nog altijd niet begrijpt, vandaar het inbouwen in een godsdienstig verdedigingsmechanisme.

De mensen zijn nog katholiek, er wordt wekelijks naar de mis gegaan. De grote momenten in het leven (geboorte, volwassenwording, trouwen, sterven) gaan vaak gepaard met een kerkelijke viering. In vele parochies zijn er meerdere priesters (in Beveren zijn er de Sint-Martinuskerk met pastoor Villaeys). De invloed van de katholieke kerk is zeer groot. In vele dorpen zijn er sinds einde 19e eeuw religieuze orden actief in het onderwijs, ziekenzorg, ouderlingenopvang,… In Beveren zijn er de Broeders in het jongensonderwijs en vooral de vrouwelijke religieuzen : de zusters van OLVrouw Presentatie die de weesopvang in Hof ter Welle op zich nemen en het meisjesonderwijs in de Kloosterstraat. De zusters van de H. Vincentius a Paulo zijn aanwezig in de Sint-Annakliniek, het ouderlingentehuis en de Sint-Annaschool. Het blijft een feit dat religieuzen decennia lang het maatschappelijke leven beïnvloed hebben. Hun macht was anno 1900 enorm, en was nagenoeg even belangrijk als de macht van de politici en industriëlen. De kerk had ook een enorme invloed op de vele katholieke gemeentebesturen, en dus op de katholiek geïnspireerde cultuur-, sport- en andere verenigingen. Dit laatste is ook gestart om de volksontvoogding ten tijde van de Belle Epoque te compenseren.
Doden worden nog altijd begraven op een kerkhof: in Beveren aan Gravendreef tot begin jaren 50. De kerkelijke machtspiramide bestaat nog altijd (paus-bisschoppen-priesters), hun invloed zal later afnemen. In 1900 is Leo XIII de paus. Vele mensen gaan op bedevaart naar Gaverland en er zijn vele wijkkapellen.

Werken om te overleven

Ongeveer 40 % van de mensen werkt in de industrie (inclusief huisnijverheid, seizoensarbeid). Ze werken tot 12 à 14 uur per dag, en verdienen dan ongeveer 1 tot 1,5 frank. Indien beide ouders werken en ook de kinderen vanaf 12 jaar meewerken kan een weekinkomen van een gezin tot 15 frank bedragen. In sommige streken waaronder het Waasland, blijft de huisnijverheid nog belangrijk aanwezig (klompen en kantnijverheid), hier zijn de lonen nog lager. Men neemt aan dat ongeveer 17 % van de totale beroepsbevolking nog in de huisnijverheid werkt. De landbouw neemt ongeveer een kwart van het BNP voor zich, in 1850 zal dit nog de helft van het BNP zijn. Mijn overgrootouders in Vrasene werkten in de huisnijverheid : als klompenmakersgast, een tijdje ook herbergier-barbier, mijn overgrootmoeder kluste bij als kantwerkster.
Mijnwerkers verdienden anno 1900 tot 858 à 1450 frank per jaar. Er waren toen in totaal een 145.000 mijnwerkers. Grote fabrieken als Cockerill en Solvay floreren, in Antwerpen wordt Gevaert en Bell Telephone opgericht. Acec in Charleroi begint de eerste elektrische motoren te maken, Baekeland vindt het kunsthars uit, in België leveren in totaal zowat 18.000 stoommachines de nodige energie. De steenkoolproductie bedraagt 23,5 miljoen ton, in 1880 was dit nog 18 miljoen.
Anno 1900 gaat zowat 60% van het gezinsinkomen naar voeding, t.o.v. 50% in 1950 en 66% in 1854[5]. Met een maandloon van 60 frank voor een arbeidersgezin en een broodprijs van ca 25 centiem kon men dus 250 broden kopen, in 1950 wordt dit 350 broden.
In Beveren is er geen industrie, wel enkele brouwerijen, een tabakfabrikant. Er is een wekelijkse markt, toen ook al op dinsdag.

Mijn ouders

In mijn directe omgeving kregen baby's moedermelk of poedermelk. Later krijgen kleuters zelfgemaakte fruit-en groentenpapjes. In de jaren 50 controleren verpleegsters van het Kinderheil de gezondheid van de baby's. Snoepgoed is verkrijgbaar in winkels. Bakkers verkopen brood, slagers vers vlees en charcuterie, alles weliswaar in veel minder variatie dan 50 jaar later. In de grootsteden zijn er enkele grootwarenhuizen (bv. Delhaize sinds jaren 30), in de dorpen zijn het vooral kleine winkelzaken. Voedingswaren worden vers aangeboden of verpakt in flessen (bier, limonade, melk). De mensen maken thuis confituur, bewaren fruit en groeten uit eigen tuin in steriliseerbokalen, leven vaak ook van eigen oogst (konijnen, eieren, …). Waterlopen waren nog zuiver om er vis in te vangen (bv paling op Zwart Water te Halen) Toch ontstaat vanaf de jaren 50 de eerste vervuiling van ons milieu. Diepvriezers bestaan nog niet. Anno 1950 is het beschikbaar zijn van een waterleidingsnet nog niet algemeen (bv. Halen 1952), de mensen hebben in hun pomphuis via handpomp toegang tot putwater. Thuis worden nog warme maaltijden (vlees of vis, groenten, aardappelen of deegwaren) klaargemaakt op een gasvuur of op de kolenstoof. Koffie wordt gemaakt door water op te warmen in een waterketel en door een soort koffiezak te gieten. Er wordt gebruik gemaakt van bestek, borden, glazen en tassen, klassieke pannen en potten, keramische kommen. Elk dorp was vaak rijkelijk voorzien van een groot aantal cafés.
Alhoewel elektriciteitsaansluitingen al aanwezig zijn (bv. Halen 1925) wordt dit nagenoeg niet gebruikt voor huishoudelijke apparatuur.
Kinderen en ouders hebben aparte slaapkamers, houten bedden zijn voorzien van een verenbodem, matras, kussen, lakens en dekens. Kinderen (lagere school) slapen een 10-tal uur, de ouders doen het met een 8-tal uur of minder. De werkende mens maakt vaak immers

[5] www.ufsia.ac.be

lange dagen met veel verplaatsingsuren. De meeste mensen hebben extra-logeermogelijkheden voor bezoekers (opklapbed, slaapzak, opblaasbare matras). De meeste mensen dragen nachtkleding.

In mijn familie kregen man en vrouw typisch meerdere kinderen, die geboren worden op jongere leeftijd van de vrouw (vanaf soms 20 jaar, vrouwen kregen soms nog kinderen op hun 45e). Er worden gemiddeld evenveel jongens als meisjes geboren. De kinderen groeien op in gezinnen, vaak wonen grootouders in. In Beveren bestaat er al een ouderlingenopvang (hospitaal) sinds de 19e eeuw. Een meerderheid van de mensen blijft gehuwd, echtscheidingen zijn zeldzaam. Wezen worden opgevangen in weeshuizen. Kindersterfte bedraagt in 1962 ongeveer 2,6 % .De meeste kinderen worden geboren in een ziekenhuis, met begeleiding van een vroedvrouw. De meeste bevallingen gebeuren op natuurlijke wijze, soms gebruikt men keizersnede. De mens hecht nog altijd grote aandacht aan gezin en familie, er zijn regelmatige contacten met grootouders, broers en zussen, vooral bij de belangrijke gebeurtenissen in het familieleven : geboorte, volwassenwording, huwelijk, communiefeesten. De familienaam wordt nog altijd doorgegeven, alhoewel een kind ook de naam van zijn moeder kan krijgen (bij ongetrouwde moeders). Er is nog altijd een beperkte belangstelling voor de voorouders bij de meeste mensen.
Seksuele betrekkingen hebben soms plaats voor het huwelijk. Voorlichting is nagenoeg onbestaande, de meeste mensen ontdekken zelf alles. De kerk zorgt voor een strenge controle op het seksuele leven dat enkel mag dienen voor de voortplanting. Afwijkende voorkeuren worden doodgezwegen, alhoewel ze bestaan. Voorbehoedsmiddelen zoals condooms zijn in gebruik, de pil zal slechts in 1968 algemeen verspreid worden. Volwassen koppels hebben gemiddeld 1 keer per week betrekking, op oudere leeftijd neemt dit af. De mensen leven al bij al met veel taboes en in een vrij preutse maatschappij. Pas in de jaren 60 zal de maatschappij toleranter worden (seksuele revolutie, drugsgebruik,…)

De meeste mensen hebben een woning die ze meestal huren (kleine arbeiderswoningen en vanaf jaren 50 sociale woningen, bv. Beveren). Mijn ouders betaalden 500 frank huur per maand aan mijn grootmoeder. Ze trokken later naar een sociale woning –kostprijs 370.000 frank-met boven een badkamer en 3 slaapkamers, er was een houten trap. Beneden was er een woonkamer, een keukentje, een washuis, een WC en een gang naar de voordeur. Het huis was tevens voorzien van een kolenkelder en een zolder. De meeste huizen werden verwarmd via kolenstoven. De muren waren behangen met behangpapier, op de vloeren lagen vaak tegels. Mijn grootouders langs moeders kant woonden anno 1950 in een kleine arbeiderswoning van een paar m2 voorzien van een kleine woonruimte, een slaapkamer en een kleine keukenruimte.
De woning van mijn ouders had vooraan een kleine voortuin, achteraan een toch ruime tuin met wat bloemen, groenten, fruitstruiken, een stal en een duivenhok. Het meeste onderhoud in de tuin wordt met riek, hark, spade gedaan. De meeste tuinen zijn omheind of afgebakend (hagen) Alle houtwerk (ramen, deuren, luiken) wordt jaarlijks geverfd.
Het huis heeft in elke kamer verlichtingselementen en is aangesloten op het elekriciteitsnet. De verbrandingsrook van de kolenstoof gaat via een schoorsteen naar buiten. …
Meestal wonen er buren naast de eigendom, waar nog veel contacten mee zijn.
De mensen dragen duurzame en sobere kleding : onderkleding, hemd of bloes, broek of rok, kousen, schoenen. De meeste zaken in een woning worden in kasten opgeborgen.
Pas in jaren 60 verschijnen overal appartementen, ook start dan de lintbebouwing.
De gemiddelde jaartemperatuur bedraagt ongeveer 11°C (in de zomer rond de 20°C met soms uitschieters tot 30°C, in de winterperiode vaak harde winters, met veel vriesdagen). In 1947 vroor de Schelde dicht bij Temse. De invloed van het klimaat op de mens deed zich ook

gevoelen bij de grote overstroming van Kallo en Melsele in 1953, ook bij de kleinere winteroverstromingen telkens in het Halens Broek.

Het gebruik van auto's nog zeldzaam. Verplaatsingen werden met trein, tram, bus gedaan. Er zijn enkele tankstations (bv. eerste benzinestation in Halen in 1926) Men rijdt niet altijd op goed berijdbare wegen (vaak aarden wegen, ook veel kerkwegels, in het beste geval gekasseid). De eerste verharde wegen ontstaan in de dorpskernen van Beveren (Kasteeldreef 1950) en van Halen (betonweg Liebroekstraat 1958, Halen-Geetbets 1949, enkele wegen al verhard met steenafval sinds 1932).
Zowel Beveren als Halen hebben een station, de spoorwegen zijn beveiligd met slagbomen. Het station van Halen is actief tot 1957, in Beveren komt er een viaduct over de spoorweg vanaf 1955[6]. De tramlijn Hasselt-Herk met aftakking naar Halen was sinds 1938 niet meer in gebruik. De laatste stoomtreinlocomotief rijdt in 1967, elektrische treinen rijden vanaf 1935 tussen Brussel en Antwerpen. In Brussel rijden al trams sinds 1899.
Niet iedereen heeft een fiets, of kan zwemmen. Vliegtuigreizen zijn hoogst uitzonderlijk. Sabena verzorgde in 1947 2 vluchten/week naar New York. In 1950 rijden er in België zowat 437.000 auto's (ca 1 wagen per 20 inwoners), in 1970 zullen dit er 2 miljoen zijn. Het rijbewijs is pas verplicht sinds 1963. De grote autosnelwegen en verbindingswegen tussen steden ontstaan in de jaren 50 en nadien : snelweg Brussel-Oostende in 1956, snelweg Hasselt-Luik-Aken in 1964, E17 in 1970, Kennedytunnel in 1969, de snelweg Leuven-Hasselt (A2) komt tot stand in jaren 70, de N2 tussen Diest en Hasselt ontstaat in jaren 50. De ontsluiting van het Waasland was met de Scheldebrug te Temse (sinds 1870), de Waaslandtunnel en voetgangerstunnel (sinds 1933) en de sinds 1937 verharde zandbaan (latere Expressweg) een feit.

De mens probeert hygiënisch te leven : hij wast zich regelmatig, neemt 1 keer per week een grondig bad met warm water in een kom. Tanden poetsen is er nog niet veel bij. Kledij en lakens worden regelmatig ververst. Linnen wassen gebeurt in ketels die worden opgewarmd op gasvuur, kolenstoof. Ook de woning wordt wekelijks gepoetst . Nog niet alle afvalwater gaat naar de riolering. WC's staan nog vaak buiten en leiden naar een beerput.
Kinderen worden ingeënt tegen diverse kinderziekten. Regelmatig is er bezoek aan huisdokter (Beveren dokter Buschaert, dokter Palms, in Halen dokter Clercx). Bij meer ernstige kwalen is opname in een ziekenhuis nodig (bv. Sint-Annakliniek in Beveren sinds 1927). Geneesmiddelen haalt men bij de apotheker (bv. Van Ussel in Beveren).
De toestand van de arbeidersgezinnen verbetert aanzienlijk na de Tweede Wereldoorlog. De levensomstandigheden, de hygiëne, de voedselkwaliteit en de medische begeleiding verbeteren. De gemiddelde leeftijd in 1942 bedraagt voor mannen 62 jaar, voor vrouwen 67 jaar. In 1962 is dit al respectievelijk 67 jaar en 73 jaar (in 2000 : 76 en 82 jaar…). De wereldbevolking wordt anno 1950 op 3 miljard mensen geschat, ongeveer de helft van 50 jaar later.
De mens is er zich nog niet van bewust dat hij zijn leefomgeving begint te vervuilen (bv. gebruik van DDT als sproeistof, gebruik van asbest in woningen,…).

Kinderen brengen van jongs af hun eerste klanken en woordjes uit. De meeste mensen spreken meestal enkel hun moedertaal –al of niet onder dialectvorm-. Nog niet alle mensen kunnen lezen en schrijven. Pas vanaf 1953 zijn er TV-uitzendingen. In 1954 zijn er 3 mensen in Halen met een TV-toestel, in 1958 zijn er in België zowat 220.000 TV-toestellen, in 1962 al 1 miljoen! Er wordt regelmatig een krant gelezen . Regelmatig beluistert men de radio en leest men een boek (openbare

[6] In de buurt van Motel Beveren.

bibliotheek), of beluistert men de radio (o.a. Radio Loksbergen sinds 1937, in jaren 50 wordt rock-en-roll muziek populair, zijn er tal van orkesten zoals de Jantjes in Beveren sinds 1938). Er zijn nog weinig telefoons. In Halen zijn de muziekharmonieën populair (De Koorgalmen sinds 1835). Mensen maken regelmatig foto's . In vele dorpen zijn er lokale cinema's (Scala-bij Fonsken in Beveren, in Halen is de eerste filmvertoning in 1927 in buurt van huidige Pharao, later in zaal Paro tot jaren 50). Algemeen is onze maatschappij na de oorlog onderhevig aan een veramerikanisering (cultuur, eetgewoonten, …). Dit heeft ook te maken met de economische steun vanuit Amerika (Marshallplan 1947).

Er zijn diverse sportcompetities waar mensen naar gaan kijken, vooral wielrennen en voetbal zijn heel populair. Europese en Wereldkampioenschappen voetbal, Tour de France, de Olympische Spelen in Londen van 1948 trekken massaal TV-kijkers. In Halen werd er voetbal gespeeld aan de huidige Singellaan (na de Tweede Wereldoorlog), in Beveren had men sinds 1939 de wielerpiste veranderd in een voetbalterrein.
Kinderen spelen met legoblokjes, knuffeldieren en poppen, er wordt veel in de natuur geravot. Af en toe speelt men nog gezelschapsspelen (schaken, kaarten). Er is nog een rijk folkloreleven (bv. Sint-Maartensvieringen te Beveren sinds 1951, carnavalstoet in Halen sinds 1955.

Kinderen gaan tot ongeveer 14 jaar (leerplicht) naar school. Het onderwijs was nog niet gemengd, men ging 6 dagen per week naar school, het schooljaar liep van 15 september tot 1 augustus. Er waren diverse onderwijsnetten : in Beveren vrij onderwijs (Sint-Annaschool, Broedersschool, Anna Piers), de gemeentelijke Centrumschool toen nog in de Kloosterstraat, het Atheneum in de Donkvijverstraat kwam er sinds 1954, in Halen waren er scholen aan de Diestersteenweg, een paar klassen achter de kerk op het oude kerkhof sinds 1926 en een klein schooltje in Velpen tussen 1927 en 1986. Na de schooltijd zijn de meeste kinderen actief met een of andere karwei. De meeste kinderen krijgen nog een opvoeding in huiselijke kring zoals die meegegeven is door vroegere generaties.
Mensen zijn steeds op zoek naar nieuwe informatie en leergierig. Het maken van uitstappen is vermoedelijk ook hieraan te linken (bv. massaal bezochte Wereldtentoonstelling in Brussel in 1958). In 1957 lanceren de Russen als eerste een ruimtetuig.

In België is er de regering van eerste minister (Gaston Eyskens). Na de Tweede Wereldoorlog waren er diverse socialistische regeringen (Spaak, Van Acker, Camille Huysmans), alle van korte duur. In 1949 wint de CVP (opgericht 1945 als opvolger Katholieke Partij) de parlementsverkiezingen met 45%, nadien zijn er diverse korte katholieke regeringen.
In 1954 wordt de Volksunie opgericht, in 1961 de PVV als opvolger van de Liberale Partij. De machtsbasis van de adel is aan het afnemen. In Beveren woont nog een gravin op Cortewalle, zijn er nog bv de families de la Kethulle en woont tot 1950 Ridder Van Male op het Bosdamkasteel. Het is volop de periode van de koningskwestie. In 1950 treedt koning Leopold III af na een referendum (weliswaar 58 % ja-stemmen, maar ook stakingen), Boudewijn volgt hem op. Vrouwen konden voor het eerst gaan kiezen in 1948!
De regering zorgt voor het dagelijks bestuur van een staat, dat de belastingen geïnd worden, dat er nog een beroepsleger blijft bestaan, dat er openbaar onderwijs en vervoer wordt ingericht, dat er een sociaal vangnet is ontstaan (pensioenen, mutualiteiten (bv CM),…). De legerdienst werd in 1951 van 12 naar 24 maanden gebracht, in 1959 werd dit terug 12 maanden. In Beveren is er een Militair Depot in de Kruibekesteenweg, het werd gebruikt door militairen tot in 1962. Mensen konden al langer genieten van een wettelijk pensioen en werkloosheidsvergoeding. In 1956 krijgen de mensen 12 dagen betaalde vakantie, i.p.v. 6 dagen. Wetten worden gemaakt en goedgekeurd in de Kamer van Volksvertegenwoordigers,

de Senaat is een soort controle-orgaan. Om de wetten te doen respecteren en opvolgen zijn rechters actief die straffen opleggen.
Elk gezin betaalt diverse vormen van belasting : van een jaarinkomen ging een groot deel naar de staat die hiermee de bestuurstaken van een moderne regering probeert in te vullen. Omdat de staat niet voor alle zaken een 'bescherming' kan bieden zijn verzekeringsmaatschappijen ontstaan, anno 1950 maken nog weinig mensen hiervan gebruik.

In de wereld zijn er nog tal van andere staatsverbanden die vaak op een eigen specifieke manier fungeren. Er zijn nog weinig echte conflicthaarden (er is wel oorlog in Korea). Er heerst een relatieve rust na de woelige oorlogsjaren, de Koude Oorlog komt wel in de plaats. Men bouwt stilaan aan de EEG. Binnen de VN proberen diplomaten vaak om conflicten via overleg op te lossen. Het is de periode van Stalin in de Sovjet-Unie, koning George VI in Groot-Brittannië, president Peron in Argentinië, Mao Tse Toeng in China, keizer Hirohito in Japan, kanselier Adenauer in West-Duitsland, Ho Chi Minh in Vietnam, generaal Franco in Spanje, president Truman in de VS. In Europa zijn er 28 onafhankelijke staten (+ 6 ministaatjes), wat ongeveer de helft is van het aantal staten in 2000. In de rest van de wereld is er nog het koloniale tijdperk (vooral Britse en Franse kolonies) : in de wereld zijn er ongeveer 57 onafhankelijke staten waarvan bv slechts 4 in Afrika. Congo is nog Belgisch, en zal onafhankelijk worden in 1960.
Daar de 'bescherming' door een maatschappij een vrij groot pakket aan taken omvat heeft er altijd zoiets bestaan als een machtspiramide waarbij de leidersfiguur taken delegeerde aan ondergeschikten. Vaak was dit gebaseerd op het indelen van een territorium in kleinere delen. Hierbinnen was dan de lokale machtsfiguur actief die op zijn beurt verantwoording schuldig was aan de centrale machtsfiguur. België was anno 1950 nog een federale staat met 9 provincies.. Er waren provinciale besturen en gemeentelijke besturen, ook elk met verkozen vertegenwoordigers en bevoegdheden. Een gemeente wordt bestuurd door burgemeester en schepenen.
In de jaren 50 wordt met de neergang van de Waalse economie de communautaire spanningen ingezet : in 1959 was er pas voor het eerst een Nederlandse vertaling van onze grondwet beschikbaar, in 1962 wordt de taalgrens vastgelegd, in 1963 ontstaan de eerste communautaire problemen in de politiek. Een gemeente, provincie, gewest kan belastingen innen, onderwijs organiseren, wegen aanleggen. Ook het gerechtssysteem in ons land is ingedeeld in diverse rechtsvormen, maar staat los van het bestuurlijke-wetgevende systeem. Lokaal staat het Vredegerecht het dichtst bij de gewone man. Lokale bescherming wordt geboden door politiemensen, brandweermannen,…
Het lokale bestuur in gemeenten en provincies is telkens het resultaat van gemeenteraads- en provincieraadsverkiezingen. In diverse dorpen –er waren nog geen fusiegemeenten- zijn er nog burgemeestersdynastieën : in Beveren is er burgemeester Lesseliers, in Halen is het volop de periode van de tegenstellingen tussen de Suskes (Warke Jacobs als zoon van de vroegere burgemeester Firmain Jacobs I) en de Brukkes (dr. Etienne Jacobs, als zoon van Firmin Jacobs II). De tegenstelling tussen beide 'partijen' zou het leven in Halen bepalen tot na de Tweede Wereldoorlog. Dr. Etienne Jacobs was burgemeester van 1927 tot 1964!
Halen was in 1944 bevrijd door de Amerikanen, Beveren door Polen en Canadezen.

De meeste mensen zijn nog katholiek, er wordt wekelijks naar de mis gegaan. De grote momenten in het leven (geboorte, volwassenwording, trouwen, sterven) gaan vaak gepaard met een kerkelijke viering. In vele parochies zijn er meerdere priesters (in Beveren zijn er de Sint-Martinuskerk met deken Sturm, de Onze-Lieve-Vrouwparochie, in Halen is er de Sint-Pieter-in-de-Bandenkerk met pastoor Bas, de jaren tevoren was er de enorme figuur van pastoor Giot, overleden in 1944). De invloed van de katholieke kerk is zeer groot. In vele

dorpen zijn er sinds einde 18e eeuw religieuze orden actief in het onderwijs, ziekenzorg, ouderlingenopvang,… In Halen verzorgen de zusters van de Voorzienigheid sinds 1861 het meisjes- en kleuteronderwijs. In Beveren zijn er de Broeders in het jongensonderwijs en vooral de vrouwelijke religieuzen : de zusters van OLVrouw Presentatie die de weesopvang in Hof ter Welle op zich nemen en het meisjesonderwijs in de Kloosterstraat (sinds 1880). De zusters van de H. Vincentius a Paulo zijn aanwezig in de Sint-Annakliniek, het ouderlingentehuis en de Sint-Annaschool. Daarnaast zorgen pastoors vaak voor culturele en onderwijsvoorzieningen : pastoor Giot richt in Halen de Paro op (met filmvoorstellingen) en het schooltje in Velpen. In Halen vertrekken de laatste zusters in 2003, in Beveren trekken ze zich terug in hun eigen klooster. Het blijft een feit dat religieuzen decennia lang het maatschappelijke leven beïnvloed hebben. Hun macht was anno 1950 enorm, en was nagenoeg even belangrijk als de macht van de politici-industriëlen.
Het treuren bij een overlijden van een moeder is onbeschrijflijk intens, op vele vragen krijgt men geen antwoord, en eigenlijk is er nog een soort taboe rond de dood, misschien een van de laatste taboes. Mensen worden begraven op kerkhoven : in Beveren aan de Gravendreef tot begin jaren 50, dan is er een verhuis naar een plaats buiten centrum (Glazenleeuw), in Halen tussen 1910 en 1973 aan de Diestersteenweg, nadien Velpen.
De kerkelijke machtspiramide bestaat nog altijd (paus-bisschoppen-priesters), hun invloed zal later afnemen. In 1950 is Pius XII de paus.
Vele mensen gaan op bedevaart naar Gaverland en Scherpenheuvel. Er zijn veel wijkkapellen, missionarissen (in de jaren 50 vertrekt mijn nonkel Frans naar Irak, samen met 2 dorpsgenoten).

Het is de tijd na de oorlog. De steenkoolproductie bedraagt 5% van de normale productie voor de oorlog, de staalproductie bedraagt 5% van de vooroorlogse. Het wordt de periode van de eerste multinationals, het Marshallplan, de neergang van de Waalse economie, het geleidelijk aan teloorgaan van het sociale weefsel. In 1952 wordt de Economische Raad voor Vlaanderen opgericht, er is nog de 6-daagse werkweek (dit verandert in 1955 met de 5-daagse werkweek). In de jaren 50 worden sociale onderhandelingen gevoerd tussen ABVV-ACV en VBN (Verbond der Belgische Nijverheid). In 1967 is de eerste hoogoven in Sidmar actief, in 1969 wordt de wet op de BTW actief, in 1962 was er de eerste kernreactor in Mol, in 1969 de eerste kerncentrale in Tihange, gevolgd door Doel in 1975. Er was nagenoeg geen werkloosheid.
België telt in 1950 zowat 8,6 miljoen inwoners, ongeveer 12% is actief in de landbouw, 56% in de industrie, 30% in de dienstensector.[7] Het aantal actieven in de landbouw daalt tussen 1960 en 1970 met de helft, het is ook de periode van de Europese subsidies.

Het BNP anno 1950 bedraagt 10.196 euro t.o.v. 266.753 euro in 2002. [8] Het minimumloon in 1950 bedraagt 13,5 frank/uur (voor een week van 6 dagen is dit een maandloon van ongeveer 3000 frank). De broodprijs in 1950 bedraagt 7,5 frank (men kan dus zowat 350 broden kopen, tegenover 588 voor een maandloon van 1000 euro in 2005, er zijn in 1950 ook geen twee

[7] T.o.v. 2% landbouw en 70 % dienstensector in 2005!, uit: Bert De Cock, Welig en woelig Waasland.
[8] www.ufsia.ac.be/CSB/socindnl.htm. Er zijn blijkbaar 2 manieren om het totaal van de producten en diensten die per jaar in een land geproduceerd worden, te bepalen. Het geeft ergens een idee van de hogere waarde die de mens op een periode van 50 jaar produceert). In dezelfde bron staat ook dat in 1950 zowat 50% van het gezinsinkomen naar voeding gaat, in 1988 is dit 21% (tegenover 61% in 1891 en 66% in 1854).

verdieners zoals 50 jaar later). In 1970 leven zowat een half miljoen mensen in armoede. In de jaren 60 komen de eerste gastarbeiders naar ons land.
In het Waasland verdienen van de 33.000 mannelijke arbeiders en bedienden er zowat 20.000 de kost in eigen dorp verdienen, een 10.000 werken in het Antwerpse. In Beveren is er buiten een steenkoolgasfabriek nagenoeg geen industrie. De mensen leven er van de landbouw, en velen zoals mijn grootvader en vader gaan naar de dokken in Antwerpen werken. Mijn moeder is 17 jaar en woont bij haar moeder (54 jaar) en haar tweede man Camiel (60 jaar). Mijn vader is 16 jaar en woont samen met zijn broers Richard, Roger en zus Maria bij zijn ouders (vader is 50 jaar, moeder is 48 jaar) en grootmoeder. Zijn broer Frans is 21 jaar en studeert voor priester (priesterwijding in 1955).
In Halen is er heel wat meer industrie : 3 brouwerijen, de papierfabriek Saels aan de Velpe met een 100-tal machines (verhuist 1962 naar Halens Broek), de houtzagerij Liesenborghs in de Doelstraat, ook Stevens was daar. Er was een pantoffelfabriek Serré in de Singellaan, een kousenfabriek Heiremans in de Diesterstraat, een radio- en TV-fabriek (WEVO), een limonadefabriek Van de Poel in de Stationsstraat, en er waren nog de betonbedrijven Roosen, Bastijns en Eggen in de Diestersteenweg. In de jaren 50 zal in Halen ook nog de suikerfabriek Luka en de NV Severijns ontstaan. Veel mensen werkten ook in de fruitteelt en landbouw. Zo woonden in Geetbets de vader van mijn vrouw -toen 22 jaar- samen met zijn broers en zussen. Zijn moeder was toen 58 jaar, haar tweede man 49 jaar. Deze verdiende de kost als landbouwer, hij was ook koster-organist. De grootouders van mijn vrouw langs moeders kant woonden in Kampenhout en werkten in de witloofteelt.

Mijn gezin

Anno 2000 krijgen baby's moedermelk of poedermelk. Later krijgen kleuters speciale fruit- en groentenpapjes. Snoepgoed is er voor elk wat wils. Bakkers verkopen brood, slagers vers vlees en charcuterie. In grootwarenhuizen (Delhaize, Colruyt, Carrefour –de vroegere GB-, Aldi,…) kan men nagenoeg alles kopen tot wijnen en fruit uit verre landen. Voedingswaren worden vers aangeboden of verpakt in kunststoffolie, glas, blik, … In restaurants, tavernes, … wordt regelmatig in familiekring gegeten. In België is iedereen op het waterleidingsnet aangesloten (bv. Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening). Soms is een waterverzachter geïnstalleerd. Thuis worden nog warme maaltijden (vlees of vis, groenten, aardappelen of deegwaren) klaargemaakt op halogeenkookplaat, in microgolfoven, of in heteluchtoven. Andere klassiekers in de keuken zijn waterkoker, koffiezet, frituurpot, broodrooster, ijskast, diepvriezer en vaatwasmachine. Koffie is voor velen een aangename verpozing.
Kinderen en ouders hebben aparte slaapkamers, houten bedden zijn voorzien van een lattenbodem, matras, kussen, lakens en donsdekens. Kinderen (lagere school) slapen een 10-tal uur, de ouders doen het met een 8-tal uur. De meeste mensen hebben extra-logeermogelijkheden voor bezoekers (opklapbed, slaapzak, opblaasbare matras). De meeste mensen dragen nachtkleding.

Een koppel krijgt typisch 2 kinderen, die geboren worden op latere leeftijd van de vrouw (tussen 25 en 35 jaar). Er worden gemiddeld evenveel jongens als meisjes geboren. De kinderen groeien op in gezinnen, vaak van een verschillende samenstelling. Een minderheid van de mensen blijft gehuwd, de gezinssamenstellingen wisselen nogal. Kinderen kunnen ook geadopteerd worden. Kindersterfte treedt nog weinig op vergeleken met vroeger. De meeste kinderen worden geboren in een ziekenhuis, met begeleiding van een gynaecoloog en vroedvrouw. Meer en meer wordt gebruik gemaakt van lokale verdoving bij de bevalling. De mens hecht nog altijd grote aandacht aan gezin en familie. De zorg voor de ouderen wordt

meer overgenomen door de maatschappij. De familienaam wordt nog altijd doorgegeven, alhoewel een kind ook de naam van zijn moeder kan krijgen. Er is nog altijd een beperkte belangstelling voor de voorouders bij de meeste mensen.
Seksuele betrekkingen hebben steeds vaker plaats op jongere leeftijd (middelbaar onderwijs). Volwassen koppels hebben gemiddeld 1 keer per week betrekking, op oudere leeftijd neemt dit af. Alles wat rond erotiek of geaardheid zelf gaat is een van de belangrijkste thema's in de moderne maatschappij. Veel is bespreekbaar, er zijn weinig taboes. De meeste vrouwen gebruiken anticonceptiepillen als voorbehoedsmiddel (gezinsplanning).

De meeste mensen hebben een woning (in eigendom of huren) of een appartement. Voor een bedrag van 10 miljoen BF kan een mooie woning gezet worden op een stuk grond van ca 10 are. De woning telt dan beneden een ruime living, een keuken, een bergplaats, een wasplaats, een strijkkamer, een gang naar de voordeur, een WC en een garage. Boven zijn er 3 slaapkamers, een bureau, een WC en badkamer. Via een houten trap gaat men naar de zolder. Er is geen kelder voorzien, het huis is op paalfunderingen gebouwd. Het huis is binnenin volledig behangen, met sierlijsten aan de geschilderde plafonds, boven is er bodembekleding (vinyl), in de gang zijn er muurschilderingen (marmereffect).
Er rond is een ruime siertuin met grasvlakten, een tuinhuis, struiken, bloemen, bomen en siertegels. De tuin vraagt vooral onderhoud in de lente (snoeien, bemesten en verticuteren van gazon), verder het gewone onderhoud in de zomer (2-wekelijks gras afrijden, onkruid wieden). De meeste tuinen zijn omheind of afgebakend (hagen, metalen omheiningen). Alle houtwerk (ramen, deuren, tuinhuisje, luiken) wordt regelmatig geverfd.
Het huis wordt beneden verwarmd door vloerverwarming, boven met radiatoren. Het warme water wordt opgewarmd in een verwarmingsketel door verbranding van stookolie (jaarlijks 3000 l verbruik, 688 euro). Het huis heeft in elke kamer verlichtingselementen en is aangesloten op het elektriciteitsnet. In België is er één producent van elektriciteit (Electrabel, tegenwoordig wel verschillende nutsvoorzieningen zoals Nuon). Het huis is beveiligd met een alarminstallatie (tegen inbraak en tegen brand). De verbrandingsrook –ook deze van de open haard- gaat via een schoorsteen naar buiten. Meestal is er een jaarlijks onderhoud van verwarmingsinstallatie, alarm, …
Meestal wonen er buren rond de eigendom, waar nog weinig contacten mee zijn.
De mensen dragen modieuze kleding : onderkleding, hemd of bloes, broek of rok, kousen, schoenen.
De gemiddelde jaartemperatuur bedraagt momenteel ongeveer 11°C (in de zomer rond de 20°C met soms uitschieters tot 30°C, in de winterperiode momenteel vrij zachte winters, soms vriesdagen). De problemen met zachte, natte winters en droge zomers met hittegolfen (klimaatopwarming) zal langzaam aan beginnen.

Een gezin heeft soms 2 wagens die op diesel rijden. Er zijn overal tankstations. Men rijdt op goed berijdbare geasfalteerde wegen. Openbaar vervoer (bus-De Lijn, trein, tram-NMBS) wordt minder gebruikt. Elke persoon heeft nagenoeg een fiets. Voor verre verplaatsingen wordt geregeld gebruik gemaakt van vliegtuigreizen vanuit Zaventem of enkele lokale luchthavens (Charleroi, Deurne,…).

Er zijn storingen geweest in de voedselketen (salmonellavergiftiging, dollekoeienziekte, vogelpest, dioxinecrisis) die geleid hebben tot strenge controles van voedselwaren. De mens probeert hygiënisch te leven : hij wast zich dagelijks en poetst zijn tanden. Kledij wordt regelmatig gewassen, lakens ververst. Elk gezin maakt gebruik van wasmachine, droogtrommel, strijkijzer. Ook de woning wordt wekelijks gepoetst (stofzuigen en reinigen met detergent), de afwas gebeurt dagelijks. Alle afvalwater gaat naar de riolering waarop de

WC-afvoerbuizen zijn aangesloten. Andere afval wordt wekelijks opgehaald of wordt naar het containerpark gebracht.
Kinderen worden ingeënt tegen diverse kinderziekten. Regelmatig is er bezoek aan huisdokter of tandarts. Bij meer ernstige kwalen is opname in een ziekenhuis nodig. Geneesmiddelen halen we bij de apotheker, elk gezin heeft een eigen huisapotheek.
De grote kwalen van deze tijd zijn hartziektes, kankers, meer en meer ook overgewicht en zelfmoord. AIDS is nog altijd een grote bedreiging. Desondanks stijgt de gemiddelde leeftijd van de mens (80 jaar voor vrouwen, 75 jaar voor mannen). Mijn vader sterft op 74-jarige leeftijd na een longfalen ten gevolge van het werk dat verricht werd in een asbestcontext, mijn moeder overleed al op 63-jarige leeftijd na een jarenlange strijd tegen een longziekte.
De mens is er zich ook meer en meer van bewust om zijn leefomgeving niet langer meer en meer te vervuilen. Zo ontstaan er waterzuiveringsstations, en probeert men de luchtvervuiling te beperken.

De meeste mensen spreken naast hun moedertaal –al of niet onder dialectvorm- ook ergens een tweede taal (Frans, Engels). De meeste mensen kunnen lezen en schrijven. Dagelijks wordt er TV gekeken (een 30-tal kanalen, de meest populaire zijn VRT en VTM) of wordt er een krant gelezen (De Standaard/Het Nieuwsblad, Het Laatste Nieuws, Gazet van Antwerpen, Het Belang van Limburg). Er zijn diverse lokale TV-stations en reclamebladen. Regelmatig beluistert men de radio. Regelmatig leest men een boek, beluistert men een CD of bekijkt men een DVD of video. Massale publiekstrekkers zijn het internet geworden waar informatie kan worden teruggevonden of langs welke weg men elektronische post verstuurt –er worden nog weinig faxen en brieven verstuurd-, en ook de mobiele telefonie (GSM) is volop in gebruik. Mensen maken nog regelmatig foto's alhoewel ook hier de digitale fotografie het gebruik van filmrolletjes aan het vervangen is.
Ook telepathie en dromen blijven een vorm van communicatie, namelijk tussen de energievelden van mensen.

Er zijn diverse sportcompetities waar mensen naar gaan kijken. Europese en Wereldkampioenschappen voetbal, Tour de France, tennistoernooien en Olympische Spelen trekken massaal TV-kijkers. Kinderen spelen met legoblokjes, knuffeldieren en poppen, vrij snel leren ze de computerspelletjes kennen. Af en toe speelt men nog gezelschapsspelen.

Kinderen gaan naar de kleuterschool, volgen lager onderwijs, middelbaar onderwijs (leerplicht tot 18 jaar), en sommigen volgen hoger onderwijs. Tegenwoordig zijn alle onderwijsvormen gemengd, er zijn wel nog diverse netten : gemeenschapsonderwijs, provinciale hogescholen, gemeentescholen, privé-scholen. Na de schooltijd zijn er diverse vormen van buitenschoolse opvang. De meeste kinderen krijgen nog een opvoeding in huiselijke kring zoals die meegegeven is door vroegere generaties. Hierbij dient continu een aanpassing te gebeuren aan de steeds meer veeleisende en meer complexe maatschappij. Mensen zijn steeds op zoek naar nieuwe informatie en leergierig.

Er is een regering en eerste minister (Guy Verhofstadt). De adel heeft nog nauwelijks een machtsbasis, de monarchie heeft hier enkel nog een ceremoniële betekenis (koning Albert). De regering zorgt voor het dagelijks bestuur van een staat. Wetten worden gemaakt en goedgekeurd in de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Om de wetten te doen respecteren en opvolgen zijn rechters actief die straffen opleggen. Regelmatig zijn er verkiezingen. In Vlaanderen zijn er diverse politieke partijen: CD&V-NVA, SPA-Spirit, VLD-Vivant, Agalev en Vlaams Blok waaruit de volksvertegenwoordigers komen.

Elk gezin betaalt diverse vormen van belasting : van een jaarinkomen gaat ongeveer een derde naar de staat. Omdat de staat niet voor alle zaken een 'bescherming' kan bieden zijn er aparte verzekeringen zoals pensioensparen, een verzekering bij auto-ongevallen, groepsverzekering, familiale verzekering, verzekering tegen brand,…).
In de wereld zijn er nog tal van andere staatsverbanden die vaak op een eigen specifieke manier fungeren. In Europa is de Europese Unie een sterk samenwerkingsverband geworden dat oorlogen overbodig maakt. In de wereld zijn er verder enkele binnenlandse conflicten (Soedan, Palestina, …) en heeft vooral de VS het internationale machtselement ingevuld. Bedreigingen vanuit Afghanistan (Osama bin Laden, aanslag op WTC- torens) en vanuit Irak (Saddam Hoessein) werden gevolgd door oorlogen tegen deze staten. Binnen de VN proberen diplomaten vaak om dergelijke conflicten via overleg op te lossen.
In België bestaat op dit moment een systeem van 3 gewesten met verkozen vertegenwoordigers en ministers, en met een pak regionale bevoegdheden. Een gemeente, provincie, gewest kan belastingen innen, onderwijs organiseren, wegen aanleggen.
De Vlaamse regering is op dit moment een tripartite (alle partijen uitgezonderd Agalev en Vlaams Blok) en wordt geleid door Yves Leterme(CV&V). In het voorjaar 2004 waren er de meest recente regionale verkiezingen die samenvielen met de Europese verkiezingen. Het lokale bestuur in gemeenten en provincies is telkens het resultaat van gemeenteraads- en provincieraadsverkiezingen. Halen (burgemeester Neven) behoort tot de provincie Limburg, Beveren (burgemeester Smet) behoort tot de provincie Oost-Vlaanderen.

De mensen zijn nog katholiek, alhoewel meestal niet meer praktiserend. Het wekelijks naar de mis gaan is er voor de meesten niet meer bij. De grote momenten in het leven (geboorte, volwassenwording, trouwen, sterven) gaan vaak nog gepaard met een kerkelijke viering. In vele parochies is er geen priester meer. Er zijn wel nog een aantal katholieke scholen. De invloed van de katholieke kerk is eerder symbolisch aan het worden, wat niet belet dat de moderne mens nog altijd grote angsten heeft voor het onbekende, zoals bv. de dood. Er is nog een soort taboe rond de dood, misschien een van de laatste taboes. Doden worden nog altijd begraven op een kerkhof, meer en meer ook gecremeerd. Het overlijden van mijn ouders heeft me een intens verdriet bezorgd, vooral bij het heengaan van mijn moeder heeft dit lang aangesleept. Mijn geloof is verankerd in de waarden die ik heb meegekregen. Men kan dit een een denkbeeldige wereld noemen die ver van de realiteit af staat. De troost en steun die men er evenwel door krijgt maakt het de moeite waard. De kerkelijke machtspiramide bestaat nog altijd maar hun invloed is t.o.v. vroegere decennia sterk gereduceerd.

Het maken van vele producten is te duur geworden, waardoor een verhuis dreigt naar lageloonlanden. De mens hier zal nieuwe hoogwaardige producten moeten maken die met minder mensen kunnen gemaakt worden. Door dit alles zal de welvaart wereldwijd stijgen. Voorwaarde is wel dat de mens zijn intelligentie aanwendt om deze nog onbestaande producten te maken. Onze voedingswaren komen meer en meer uit het buitenland, ook vele gebruiksvoorwerpen, kleding, speelgoed, wagens,…. De transportsector (vrachtwagens, vliegtuigen, schepen) brengen deze producten tot bij ons. In Vlaanderen zijn nog altijd een paar sterke industriële sectoren die producten maken[9] :

-de sector die kunststofproducten maakt (9.100, 1.600 miljoen euro)

[9] Het aantal werknemers geeft een idee van de kost, omzet een idee van de inkomsten, cijfers komen voor de eerste sectoren van Agoria-2003, dus cijfers voor België, totaal betekent dit 231.405 werknemers, 46.300 miljoen euro, waarvan voor Vlaanderen : 170.605 werknemers en 36.000 miljoen euro omzet.

-de sector die allerlei machines en mechanische onderdelen maakt (41.166, 7.900 miljoen euro)
-de sector die aluminium en andere non-ferromaterialen maakt (8.500, 3.200 miljoen euro)
-de sector die metalen producten maakt door gieten en vervormen (69.400, 8.600 miljoen euro)
-de sector die wagens maakt (53.700, 16.100 miljoen euro)
-de sector die elektrische motoren, elektronische componenten, huishoudapparatuur,… maakt (45.000, 7.100 miljoen euro)
-de informaticasector (software, hardware) (76.000, 2.050 miljoen euro)
-de staalsector (Arcelor met o.a. hierin het vroegere Sidmar, ALZ en Cockerill)
-de textielsector (werkgeversorganisatie Febeltex, 37.500 werknemers, 6.800 miljoen euro omzet)[10]
-de bouwsector (14.000 Belgische aannemersbedrijven waarvan 9.000 Vlaamse, werkgeversorganisatie Vlaamse Confederatie Bouw)[11]
-de landbouw (Vlaamse werkgeversorganisatie Boerenbond)[12]
-de farmaceutische en medische sector (bv Janssen Pharmaceutica)
-de onderzoeks-en onderwijssector (universiteiten, hogescholen, kenniscentra, basisonderwijs, middelbaar onderwijs, kleuteronderwijs)
-de politionele en militaire beroepen
-de financiële sector (banken zoals KBC, Fortis, Dexia, Argenta, ING, AXA)
-de ambtenaren (werkgever is de overheid)
-de media (kranten, TV, radio,…)
-de chemische sector (97.016 werknemers, waarvan 65.000 in Vlaanderen, omzet in België ongeveer 20% van omzet industrie)[13]
-de beroepen verenigd in de 70 beroepsverenigingen van UNIZO (Vlaanderen+Brussel) (80.000 leden).[14] Hierin zitten o.a.
a:de vrije beroepen: architecten, boekhouders, landmeters, notarissen, verpleegkundigen, kinesisten, tandartsen, artsen
b:voeding en landbouw : aardappelhandel, eierhandelaars, keurslagers, mengvoederfabrikanten, slachthuizen,…
c:textiel en kleding : kleermakers, schoenmakers, kledingzaken
d:transport : authohandelaars, brandstofhandelaars, autobusfirma's, reisorganisaties, taxibedrijven, goederentransport
e:recreatie : campinghouders, fitnesscentra, horecazaken, toeristische attracties
f:metaal en machinebouw (vlamef)
g:fotografische en grafische sector : drukkers, fotografen
h:electro : elektriciens en elektrohandelaars
i:distributie : kaashandel, tuincentra, voedingszaken, floristen, vishandel, groenten- en fruit, boekverkopers, bakkers)
j:diensten : computerhandel, begrafenisondernemers, verzekeringen, kappers, …)
k:bouw en woning : schilders, schrijnwerkers, doe-het-zelf-zaken, handel bouwmaterialen, wegenbouw)

---

[10] Belgische cijfers 2003 op www.febeltex.be.
[11] www.vcb.be
[12] www.boerenbond.be
[13] Het Nieuwsblad, 11/9/04.
[14] www.unizo.be

De meeste mensen laten hun loon storten bij de banken en halen dit af via geldautomaten. Vele mensen doen aan een of andere vorm van geldbelegging via banken. De meeste mannen en vrouwen tussen 18 jaar en 60-65 jaar werken deeltijds of voltijds (5 dagen per week). Telt men alle producerende sectoren samen dan komt men tot de actieve bevolking van een staat, het BNP of BBP [15]is te vergelijken dan met de omzet die al die werkenden jaarlijks verwezenlijken. Het is onder meer van die omzet dat de actieve bevolking kan leven en de jongere en oudere generaties kan onderhouden. In 2004 bedraagt de broodprijs ongeveer 1,7 euro voor een gewoon brood van 800 g. Het maandelijkse leefloon (minimum) is te schatten op netto ongeveer 600 euro. Aan een netto-maandloon van 1000 euro zou men dus kunnen stellen dat iemand ongeveer 588 broden krijgt.
België heeft 10,4 miljoen inwoners (18% onder de 14 jaar, 17% boven de 65 jaar) en telt ca 10% werklozen. Deze 6 miljoen actieve Belgen zorgen dus voor een BBP van 134.250 miljoen euro (2% landbouw, 27 % industrie, 70% dienstensector).[16]
Al de economische sectoren worden geleid door bedrijfsleiders die verantwoording dienen af te leggen aan een raad van bestuur (controleorgaan). Het zijn deze bedrijfsleiders die naast de politieke leiders de macht zijn gaan uitmaken in een samenleving als de onze.

In het begin van de 21ste eeuw gaat alles verder heel snel vooruit in onze complexe wereld. De vraag kan gesteld worden waar onze grenzen liggen en of we als mens in een leefbaar evenwicht gaan blijven met al deze ontwikkelingen.

Marc Van Stappen, www.stap-brug.be, 2021

Mijn CV

- 1971-77 Middelbaar onderwijs (ASO, Wetenschappelijke A), College Sint-Niklaas
- 1977-82 Studies Burgerlijk Ingenieur Metaalkunde, KULeuven
- 1984-85 Universiteit Hasselt (toen LUC), projectuitvoerder
- 1985-2013 Onderzoekscentrum, projectleider en –uitvoerder, nadien afdelingsmanager
- 2014-16 Lerarenopleiding CVO Diest
- 2016-18 Leerkracht ASO (derde graad) in colleges Boechout, Tervuren en Maaseik
- 2018- Zelfstandige (uitbating B&B)

Een overzicht van publicaties en georganiseerde studiedagen

1985-1990

Slijtvaste lagen door PVD, Centrum voor Technische Opleiding van het KVIV, Werkseizoen 1987-1988, geven van lessen in diverse technische scholen

Initial growth and epitaxy of PVD TiN layers on austenitic steel, Thin Solid Films 173(1989)199, co-auteur

[15] Bruto Nationaal Product en Bruto Binnenlands product. In het BBP gaat het om de prestaties van in België gevestigde bedrijven, bij het BNP worden ook de prestaties van Belgische bedrijven in het buitenland meegeteld.
[16] Lannoo's wereldatlas.

Influence of Ti intermediate layer on properties of TiN coatings deposited on various substrates, Surf. Eng. 5(1989)305, auteur

Sleetbestendige deklagen op gereedschappen afgezet via opdamptechnieken, brochure OP1, 1990, auteur

PVD Coating Selection: The Right Coating for the Right Application, Hasselt, 1994, spreker

1991-1995

Diamond coatings for tool applications: state of the art, Instituut voor Materiaalonderzoek/LUC, Lummen, 1995, dagvoorzitter

Wear Resistant Coatings on Tools and Components Deposited by Means of CVD, Hasselt, 1993, organisator, spreker

Normstelling voor slijtvaste, keramische deklagen, brochure OP3, co-auteur

Introduction in industry of a duplex treatment consisting of plasma nitriding and PVD deposition of TiN, Surf. Coat. Tech. 62(1993)655, auteur

Coating thickness and surface roughness of TiN-coated high speed steel in relation to coating functionality, Wear 166(1993)127, co-auteur

Industrieel gebruik van keramische PVD deklagen: een stand van zaken, brochure OP4, auteur

The performance of TiN based coating systems for a steel milling application, Eur. J. Mech. Eng. 38(1993)17, auteur

Recent progress in the study of physically vapour-deposited coatings produced by means of highly ionized plasmas, Surf. Coat. Tech. 54-55(1992)121, co-auteur

Texture analysis of martensitic hot-worked tool steel H13 coated with TiN by physical vapour deposition, Mat. Sci. Eng. A139(1991)242, co-auteur

Wear phenomena in the system TiN-coated high speed steel disk against a chromium steel pin, Wear 142(1991)151, co-auteur

Characterization of TiN coatings deposited on plasma nitrided tool steel surfaces, Mat. Sci. Eng. A140(1991)554, auteur

Influence of the presence of white layers formed during grinding and wire-electro-discharge machining on PVD TiN coating adhesion, Surf. Coat. Tech. 74-75(1995)162, co-auteur

State of the art for the industrial use of ceramic PVD coatings, Surf. Coat. Tech. 74-75(1995)629, auteur

The performance of (Ti,Al)N-coated flowdrills, Surf. Coat.Tech. 68/69(1994)741, co-auteur

Fretting behaviour and porosity of Ti2N coatings, Wear 181-183(1995)856, co-auteur

Slijtage bij warmbewerkingen: hoe aanpakken?, Hasselt, 1995, organisator

Wear in Plastics Processing: New Opportunities for Ceramic Coatings on Moulds, Hasselt, 1991, organisator, spreker

1996-2000

Comparison of fretting wear of uncoated and PVD TiN coated high-speed steel under different testing conditions, Surf. Coat. Tech. 127(2000)114, co-auteur

Trends in voorbehandelen en reinigen, Diepenbeek, 1997, organisator

Trends for the Coating of Metals and Plastics for Decorative Applications, Hasselt, 1996, organisator

Cutting applications of DLC, hard carbon and diamond films, Surf. Coat. Tech. 113(1999)80, co-auteur

Promising developments for new applications, Surf. Coat. Tech. 80(1996)181, co-auteur

New Trends in Cutting, Leuven, 1997, co-organisator, spreker

Slijtvaste deklagen voor elektrotechnische toepassingen, Diepenbeek, 1998, organisator

Oppervlaktebehandeling door vacuümtechnieken, Diepenbeek, 1998, 4 studienamiddagen, organisator, spreker

Oppervlaktebehandeling met laser en voor mechanische onderdelen, Diepenbeek, 2000, organisator

Les techniques de déposition physique en phase vapeur, Sint-Truiden, 1999, spreker

2001-2005

Antikleeflagen op spuitgietmatrijzen, Mikrocentrum, Eindhoven, 2001, spreker

PVD Al-Ti and Al-Mn coatings for high temperature corrosion protection of sheet steel, Surf. Coat. Tech. 146-147(2001)27, co-auteur

Study of pretreatment methods for vacuum metallization of plastics, Surf. Coat. Tech. 163-164(2003)710, co-auteur

Onoplosbare problemen opgelost, Vraag&Aanbod 40(2003)15, interviewbijdrage

Functionele coatings voor automobieltoepassingen, Flanders' Drive, Diepenbeek, 2005, co-organisator

Gecoate gereedschappen snijden geen hout, Vraag&Aanbod 49(2001)5, interviewbijdrage

Practice vs laboratory tests for plastic injection moulding, Surf. Coat. Tech. 142-144(2001)143, auteur

How to obtain coloured surfaces on plastics, Diepenbeek, 2003, spreker

De toekomst van oppervlaktebehandeling, Diepenbeek, 2005, dagvoorzitter

2006-2013

Succesvol coaten van magnesium, een uitdaging?, Het bedrijf sept(2011)25, auteur

Voedingsindustrie laat kansen onbenut, Antibacteriële coatings voor de voedingsindustrie, Food Process 4(2011)27, interviewbijdrage

Antibacteriële materialen en coatings, Flanders' Food, Gent, 2011, spreker

Hoogtechnologisch en heel complex, Het bedrijf, sept(2009)14, interviewbijdrage

Antibacterial materials, International Zinc Association, Praag, 2013, spreker

Nieuwe trends voor antikleefoppervlakken op spuitgietmatrijzen, Flanders' Plastic Vision, Heverlee, 2013, spreker

Antibacteriële materialen voor ziekenhuistoepassingen, AZ Maastricht, 2012, spreker

Siliconen of glasachtige polymeren, Diepenbeek, 2009, organisator

Fluorpolymeren, Diepenbeek, 2010, organisator

Bronnen:

K. Van Isacker, Mijn land in de kering 1830~1980, deel 1 en deel 2, 1978.
Geschiedenis van de kleine man
Kroniek van België, 1987.
Bert De Cock, Welig en woelig Waasland

Het leven in een complexe wereld (2)

Mijn C4

De eerste twintig jaren van mijn loopbaan waren in feite pionierstijden. Er werd een nieuwe onderzoeksafdeling opgericht die een op zijn zachtst gezegd, een nogal intense samenwerking had

met de universitaire wereld. Als jonge ingenieur, die pas zijn legerdienst achter de rug had, kon ik ervaring opdoen in een voor mij nieuwe wereld. Slijtvaste keramische deklagen waren tot dan nagenoeg onbekend in België, zeker in de industrie. De start ging langzaam en was uitdagend maar ook boeiend. We leerden werken met een immense machine en werkten goed samen met jonge universitaire collega's.[17] Onze eigen ploeg telde toen een 3-4-tal mensen.

Subsidies van de overheid waren toen belangrijk om de ploeg te laten groeien en geleidelijk aan de nieuwe coatingtechnologie aan de ganse Belgische industrie te laten kennen via verschillende demonstratieprojecten[18]. Wat een doorgroei ontstond er toen ik er in slaagde om een eerste groot Europees onderzoeksproject binnen te halen. De universiteit zou hier pas later echt mee starten. Er kwamen vele Europese contacten en ook de aanwezigheid op binnen- en buitenlandse studiedagen als spreker namen toe.

Van slijtvaste deklagen in alle mogelijke variaties, ging het naar metalliseren van kunststoffen en andere toepassingen van de PVD-technologie. Het is misschien wat overdreven, maar alles wat toen aangeraakt of gestart werd, veranderde als het ware in goud. De eerste deklagen hadden dan ook eerder symbolisch een goudkleur. Al die jaren werd er ook samengewerkt met een tweetal andere universiteiten en een naburige onderzoeksinstelling waar ondermeer technologische advizeerdiensten onder ons beheer werden uitgebaat. Op een bepaald moment was de totale ploeg mensen waar ik verantwoordelijk voor was een 13-tal man sterk. Steeds stelde ik me loyaal op tegenover de organisatie. Verschillende werknemers zetelden in overkoepelende comité's voor veiligheid of ondernemingsraden. Ik stelde daar –misschien naïef van mij- geen verdere vragen bij. En hoeveel mensen zijn dankzij mij aan een job geraakt?[19] Waar ik ook zeker loyaal in ben geweest is het samenwerken met derden en het hen gunnen van projecten. Zo zijn er verschillende projecten geweest waar andere collega's in de organisatie een takenpakket hadden. Wanneer de organisatie zelf aan zijn netwerk bouwde en nieuwe initiatieven rond kunststoffen, rond de automobielsector, rond versneld materialenonderzoek, … het licht zagen, was ik altijd een van de eerste om hieraan mee te werken. Dit gebeurde vaak onder de vorm van takenpakketten die voor hen voorzien werden, soms vertrok zelfs een medewerker naar een van deze nieuwe centra. En altijd bleef het gevoel dat er hier een soort eenrichtingsverkeer was waar wel voor de organisatie een zekere return kwam, maar weinig voor mij persoonlijk.

De universiteit besliste dan om van strategie te veranderen waardoor een aantal machines en een aantal van hun medewerkers werden overgeheveld. Ondertussen waren we na jaren gehuisvest geweest te zijn in universitaire gebouwen, voor het eerst baas in een eigen gebouw.[20] De pogingen om in te stappen in een nieuwe belovende CVD-technologie leken moeilijker dan gedacht. De strategie om zoals voorheen geleidelijk aan ervaring te verwerven en in stappen de Belgische industrie hier ook mee kennis te laten maken botsten op een aantal onverwachte zaken. Voor het eerst kon een medewerker met een meer scheikundig profiel de groep niet vervoegen, ondanks de voorziene budgetten. En ook binnen de eigen organisatie werkte men aan een nieuwe strategie. Bepaalde activiteiten moesten met een commerciële aanpak verder uitgroeien. In plaats van een

[17] Mijn dank alsnog aan de fijne samenwerking met de bevoegde professor en zijn assistenten/doctorandi.
[18] Het feit dat de leverancier van de coatingmachine daar ook de vruchten van plukte, werd soms in vraag gesteld. De samenwerking met deze leverancier bleef jaren goed en werd geapprecieerd. Totdat we in de crisisjaren belandden en men plots veel vergeten was.
[19] Dit zou later een extra bittere pil vormen toen me in de latere crisisjaren nog nauwelijks iets werd gegund. Ook hier was men plots alles vergeten.
[20] Ik dank hier nogmaals de bevoegde professor voor zijn invloed in de beslissing tot nieuwbouw, ook aan een toenmalige collega van mij die de bouwactiviteiten van nabij opvolgde. Jammer, dat die collega voor de rest moeilijk aan te sturen was in andere projecten.

nieuwe slijtvaste deklaag via CVD aangebracht –wat het initiële idee was- werd al vlug richting de gieterijsector gekeken waar er vanuit Frankrijk (automobielindustrie) een grote interesse was voor een nieuwe temperatuurbestendige deklaag. Alles gebeurde te vlug en misschien ondoordacht. Voor het eerst liep een project minder goed af.

Het zou verder beginnen veranderen rond 2005, de crisisjaren zouden stilaan beginnen. Met een nieuwe herstructurering werd ik benoemd tot adjunct-groepsmanager, althans op papier. Misschien toch ergens een vorm van erkentelijkheid voor wat ik al gepresteerd had? Een tijd later zou alles grondig door elkaar gehaald worden rond vooral de centrale vraag die aan iedereen werd gesteld naar het hebben van werkgoesting. Met andere woorden: welke invulling zou men in de toekomst zelf willen geven aan de uit te voeren job. Ik had ondertussen al met de idee gespeeld om part-time te gaan werken om hierbij wat meer tijd te krijgen voor mijn privé-leven. Na twintig jaar had ik hier eigenlijk wel nood aan. Dit verzoek werd afgewezen. Na een aantal evaluaties en groepssessies had ik besloten om de vraag naar werkgoesting te proberen in te vullen met een rol als projectuitvoerder van industriële projecten. Achteraf gezien had ik beter meteen de stap gezet om de organisatie te verlaten. Het is duidelijk dat dit een cruciaal moment was: ik onderschatte de impact op de ploeg medewerkers die plots een andere hiërarchie zagen verschijnen en vonden dat respect voor wat gepresteerd was en nog werd, niet meer nodig was. Ik werd de ideale zondebok voor alles wat niet naar wens liep. Men had het bv. moeilijk om nieuwe industriële contacten en projecten voor deze nieuwe PVD-technologie te vinden. Misschien had ik hier een meer actieve rol kunnen spelen, maar dit lag niet in de lijn van de nieuwe rol die ik voor mezelf zag na de nieuwe strategie rond werkgoesting. Men heeft me dit kwalijk genomen.

Ik kwam terecht in een verhaal waar aan de toekomst werd gewerkt met nieuwe mensen en nieuwe technologieën. Zelf had ik al aangegeven dat binnen de vroegere groep een jonge projectleider best de kans kon krijgen om hieraan mee te werken. Ik wou me bezighouden met mijn ‘werkgoesting’, en wilde me niet als schoonmoeder van anderen gedragen. Vanaf toen kwam ik terecht in een negatieve draaikolk. Het duurde eigenlijk vrij lang eer men beslist had met welke nieuwe technologie men zou beginnen en wie de nieuwe manager van de lokale afdeling zou worden. Ik werd meer en meer buiten alles gelaten, en vond dit aanvankelijk ook maar normaal. Werkgoesting, weet je wel.

Er waren ondertussen nu wel een aantal mensen met een scheikundig profiel aangeworven met als doel iets op te starten rond nieuwe chemische coatingtechnieken. Er werd uiteindelijk ook geopteerd om te investeren in een nieuwe dure PVD-technologie. Ik zat nog steeds aan de zijlijn mee te kijken, soms met een zekere verwondering. Nog steeds wou ik me niet al te veel bemoeien met de gang van zaken. Ik had me beter wel gemoeid, maar eigenlijk wou ik het niet en kon ik het ook niet meer opbrengen. Ik herinner me wel dat ik op bepaalde momenten gevraag heb of ik iets kon doen. Vermoedelijk was het toen al te laat en wou men ook niet meer dat ik me moeide.

De jonge projectingenieur kreeg alle kansen om aan de toekomstige strategie te werken. Om een of andere reden, bleek hij dit meer en meer te doen vanuit een andere locatie. De negatieve draaikolk begon steeds sneller te draaien. Met een zeker cynisme is er op die andere locatie blijkbaar heel wat verteld rond mijn eigen persoon. Het was fout van mij om me hier nog altijd niet tegen te verzetten. Zelfs niet toen er op een gegeven moment vrij giftige commentaren naar mijn persoon toe kwamen.

Ik had ook gedacht om met de eigen industriële projecten nog een tijd verder te gaan. Ik kon er mijn ervaring in gebruiken. De samenwerking binnen de groep liep eigenlijk eerder stroef. Deels doordat ik het misschien onderschat heb om op mijn eentje aan projecten te werken, maar zeker ook door de negatieve sfeer die stilaan opgebouwd was en waarvoor ik zeker ook gewaarschuwd ben geweest. Een zekere blindheid en doofheid heeft zich toen waarschijnlijk meester gemaakt van mijn persoon.

Sommige industriële projecten liepen goed, in anderen zijn er fouten gemaakt. Misschien een belangrijk verschil met vroeger toen ik als manager ook wel fouten zag in bepaalde projecten en dan wellicht te veel er van ben uitgegaan dat fouten maken menselijk is, dat je ervan kan leren en dat die ook rechtgezet kunnen worden. Deze keer kreeg ik zelf niet deze kans. Alles wat er fout liep, zelfs als er een eerder een oorzaak bij het bedrijf lag of een lokale collega niet veel zin had om mee te werken, werd dit mij kwalijk genomen. Mijn weg naar de slachtbank werd meer en meer geplaveid.

De roddelmolen draaide volop en nog weinig kon ik er iets aan veranderen. Het is jammer dat mijn eigen keuze voor 'werkgoesting' en het achteraf verkeerde geloof in een jonge projectingenieur alles verknoeid heeft. Zelfs goede pogingen om rond antibacteriële coatings en materialen iets op te starten –men zou er later in pandemietijden misschien nut van hebben gehad- werden niet gesteund[21]. Evenmin kon een ambitieus Europees plan rond het betrekken van lasers in het bekomen van antikleefoppervlakken, en waarvan de budgetten en partners al klaar lagen, doorgang vinden. De stekker werd er uit getrokken, om voor mij niet al te duidelijke redenen. Toen heb ikzelf op het punt gestaan om uit eigen beweging dit schip te verlaten. Hoe ver kon ik mezelf nog laten beledigen? Nog steeds begrijp ik niet dat ik deze stap niet durfde te zetten.

Het verhaal is geëindigd met een stopzetting van de samenwerking waarbij ik met het oud meubilair werd buitengezet. Ik had zelf een aantal fouten gemaakt en heb onderschat dat de keuze voor een nieuwe rol die aansloot bij mijn werkgoesting, niet paste in de strategie die men voor ogen had. Het heeft een tijd –wellicht te lang- geduurd eer ik dit zelf doorhad. Het is jammer van deze foute keuze en onderschatting van mijn kant uit, het is ook jammer dat een bepaald persoon er in geslaagd is om mij finaal de dolk in de rug te steken en dat een organisatie, waar ik voordien met veel inzet aan had meegewerkt, zich hierin kon vinden. Er volgde uiteindelijk nog een outplacementsprocedure, wat me meer iets kunstmatigs leek. Ook het bruuske stopzetten van alles kwam eigenlijk hard aan. Het roddelparcours zal nog wel een tijd verder geduurd hebben. Mijn eigen fouten kon ik niet meer rechtzetten, de fouten van anderen konden blijkbaar wel door de beugel.

Uiteindelijk schrijf ik dit alles vanuit een zekere trots voor wat ik in de pionierstijd heb kunnen en mogen doen, maar evenzeer vanuit een ontgoocheling hoe dit alles nadien geëindigd is. Het eerste is vermoedelijk al niet meer bekend, het tweede misschien ooit ook. Had alles anders kunnen verlopen? De negatieve spiraal waar ik ben terechtgekomen, is vermoedelijk een gedeelde verantwoordelijkheid. Voor ik het goed en wel besefte, kon er nog weinig aan gedaan worden. En de kans, die ik had om voorafgaand aan deze spiraalwerking mijn conclusies te trekken, heb ik jammer genoeg verkeken.

[21] Een laatste nieuw projectvoorstel rond titaandioxyde-coatings werd zelfs niet meer in overweging genomen.